

Till läsningen: Inskriften har få sk, sannolikt endast efter 29 **k** och 44 **r**, i båda fallen mellan två lika runor. Icke stungna äro 1, 41 **k**. Däremot säkert stunget 23 **e**. 21 **a** är skadat; bst har sannolikt ursprungligen funnits även t. h.

Egendomligt är, att ristaren använder **a**-runa i 13—17 **runar**, men utelämnar den i 50—53 **runa** och har **r** i **pisar** 18—22 och 54—58. Anmärkningsvärt är också **h** i 30—36 **kuikhan** och 37—44 **purhku**.

Om mansnamnet *Gunni* se Sö 188, om *Porgautr* Sö 336.

Gunne har låtit utföra ristningen till minne av sig själv, medan han ännu levde. Jfr Jarlabanke-stenarna U 127, 164, 165, 261. Ristaren är Torgöt, »Fots arvinge». Namnet *Fotr* är mycket sällsynt. I uppländska runinskrifter förekommer det som namn på endast en man, den kände runristaren. Det kan därför icke vara något tvivel om att Torgöt, Fots arvinge, har varit en son till runristaren Fot. Han har även tagit faderns yrke i arv. Torgöts ristning på Ekebyhällen visar samma skicklighet i tekniken och samma kraftiga huggning, som är utmärkande för Fot. I ornamentikens detaljer erinrar Ekebyhällen starkt om ett av Fots signerade huvudverk, runstenen vid Stav, U 177.

309. Harg, Skånela sn.

Pl. 5, 6.

Litteratur: B 559, L 436, D 2:128. J. Bureus, *Monumenta Sveo-Gothica Hactenus Exsculpta* (1624), n:r 39 (F a 10:1 n:r 39), F a 10:2 n:r 1, F a 6 s. 55 (Bureus), F a 5 n:r 338, F a 1 s. 76, *Bipertita Commentatio*; M. Aschaneus, F b 18 s. 420; O. Worm, *Monumenta Danica* (1643), s. 92; *Ransakningarna* 1667—84; O. Verelius, *Manuductio ad Runographiam* (1675), s. 38; J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 182; P. Dijkman, *Historiske Anmärkningar* (1723), s. 89 f.; O. Celsius, SR 1, s. 186; N. R. Broeman, *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1762), s. 234 f.; UFT h. 6 (1877), s. 23; O. von Friesen, *Upplands runstenar* (1913), s. 52; E. Brate, *Anteckningar (ATA)*; S. Lindqvist, *Jarlabankesläktens minnesmärken* (i: *Nordiska arkeologmötet i Stockholm 1922*), s. 124; H. Schück, *Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien* 1 (1932), s. 59.

Äldre avbildningar: Bureus, kopparstick, »som Abraham Lampadius utskar» (F a 10:2, återgivet i E. Svärdröm, *Johannes Bureus' arbeten om svenska runinskrifter*, 1936, fig. 1, s. 71), träsnitt (*Monumenta Sveo-Gothica*, F a 10:1, F a 5, Verelius, *Manuductio*); P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i *Monumenta* 3 och B 559); Dybeck a. a.

Ristningen finnes på en berghäll 50 m. VNV om landsvägsbron över Hargsån, 40 m. V om landsvägen, där Harg kvarns gamla mangårdsbyggnad står, och 15 m. V om den numera kanaliserade ån. På en annan häll 4,5 m. åt SSV finnes U 311 och på en tredje 3 m. åt SV U 310. Hällarna ha tidigare legat i själva kvarndammen och ha åtminstone tidvis varit kring-sköljda av vatten. Genom att vattendraget har sänkts och kanaliserats, har marken omkring hällarna blivit torrlagd.

Bureus: »Vidh Harghz qarnar i Skånila» (F a 6), »I enne Häll vidh Hargz qarnar i Skånila s.» (F a 10:2), »Widh Hargh i Skånil.» (*Monumenta Sveo-Gothica*, 1624), »I en Häll i Quarnströmen» (F a 5). O. Worm: »in rupe, in fluminis medio posito.» *Ransakningarna*: »I Hargz giärdet wid Qwarnen på Faste berget uthuggit Runaskriff.» Verelius: »Skånila Häll i qwarnströmen.» Peringskiöld: »I Hargz åån uthi Bärget». P. Dijkman: »Denna Runehäll står i Quarnströmmen wid Hargs gård i Skånela Sokn, och Landsvägen, hafwandes twänne stora Ormslingor, samt 5 à 6 små orm-figurer wäl bundna, med nätta Runor.» F. Burman (1792): »in petra prope amnem Quarnströmen apellatum». Celsius, som besökte platsen d. 5 juni 1727: »En Häll slät bergshäll vid Hargs Herrgårds ägor och Landsvägen till Roslagen från Stockholm. Här äro 3 st. hällar med sina inscriptiones, släta med vackra drakar ihuggna.» Dybeck: »Efterföljande tre med mästarehand utförda runristningar [U 309—311] i en stor klippa med flera

Fig. 13. U 309. Harg, Skånela sn.
Efter kopparstick av Abraham Lampadius, utfört efter
teckning av Joh. Bureus.

Fig. 14. U 309. Harg, Skånela sn.
Efter träsnitt av Joh. Bureus (i: Monumenta
Sveo-Gothica (1624).

kullringar', hvilken ännu för 50 år sedan låg midt i Hargs qvarnström, som nu, efter verkställda rensningar, inskränkt sig till en obetydlig fåra vid norra sidan af klippan, voro på 1600-talet, så här som i synnerhet utomlands, i rop för sitt 'underbara läge midt i brusande floden'. Mer eller mindre oriktiga afritningar af dem förekomma ofta i äldre lärda verk.»

Bureus har senast år 1599 läst runinskrifter vid Harg. Två av dem (U 311 och 312) har han upptagit på sin detta år utgivna runtavla. Av en tredje (U 309) har han låtit Abraham Lampadius »vid året 1600» gravera ett kopparstick, som han satt främst i sin till Karl IX dedicerade handskrift »Runahefd» (F a 10: 2).

Ristningsytan är svagt buktig och sluttar mot N. Ristningens nedre del, med ormhuvudet och slingknuten, befinner sig överst på hällen. Ristningens höjd är 1,56 m., bredd (över mitten) 0,98 m. Ett stycke av inskriften är skadat på h. sidan, men f. ö. är ristningen synnerligen tydlig.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter äldre läsningar):

× **sikuiþr** × **auk** × **in[kua]** × **auk** × **iarlabanki** × **litu** × **rista** × **runar** × **at** **inkuar** × **faþur** × **sin** × **auk** × **at**
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60
raknualt × **broþur** **sin** +
 65 70 75 80

Sigviðr ok Ingvarr ok Iarlabanki letu rista runar at Ingvar, faður sinn, ok at Ragnvald, broður sinn.

»Sigvid och Ingvar och Jarlabanke läto rista runorna efter Ingvar, sin fader, och efter Ragnvald, sin broder.»

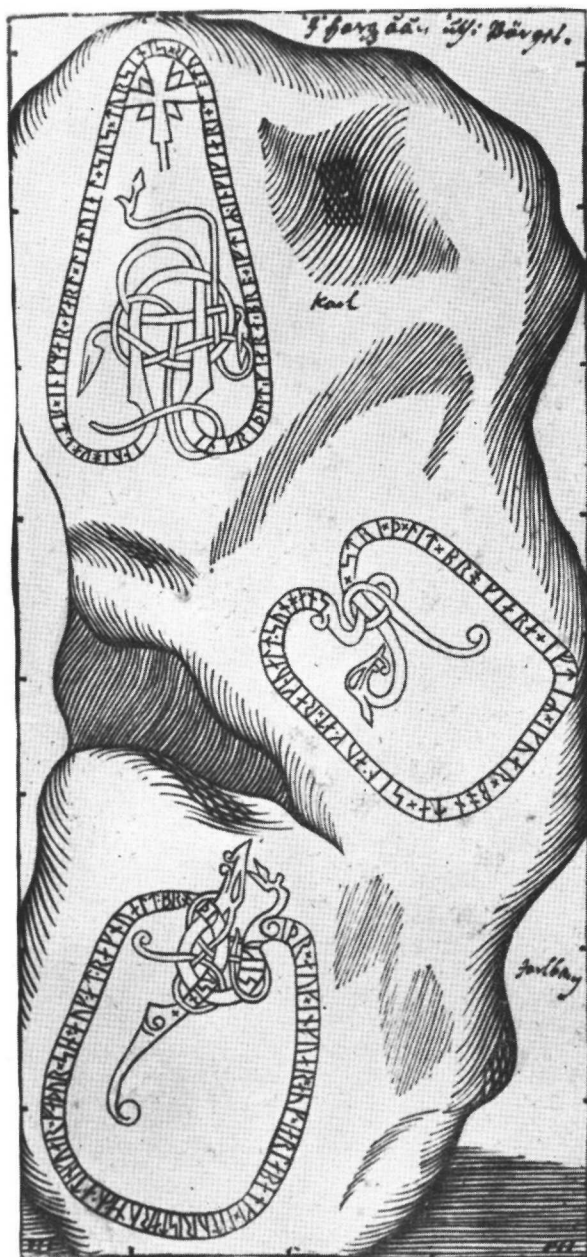

Fig. 15. U 309—311. Harg, Skånela sn. Efter B 559.

Till läsningen: Icke stungna äro 3, 47 och 67 k. Övre delen av 12 n är skadad. Av hst till 13 k finnas spår, 14 u är helt förstörd, av hst i 15 a finnes nedre delen kvar. Hst till 43 n är huggen i en spricka; lutar starkt. Intet sk efter 45 t, 64 t och 78 r. Bst i 71 l står i en spricka.

Bureus (F a 6): 13—15 **kua** saknas; kopparsticket (F a 10:2): 11—16 **inkuar**; träsnittet: 11—16 **inkuar**. En del detaljer tyda på att träsnittet är sekundärt i förhållande till kopparsticket och sålunda saknar självständigt värde. Anmärkningsvärt är, att runorna 13—15 **kua** saknas i Bureus' uppteckning av inskriften i F a 6. Avbildningarna kunna givetvis på denna punkt vara rekonstruerade. Det är sålunda möjligt, att inskriften redan omkr. 1600 varit lika skadad som nu. Emellertid återger även träsnittet i B 559 namnet 11—16 **inkuar** fullständigt. — F a 5 har 20—29 **iarlabaki**, utan n. — Hadorph o. Helgonius: 11—16 **inkuar**. — Celsius: inskriften mellan 12 n och 16 r »bortnött». Mellan 77 u och 78 r korsas runslingan av en smalare ormslinga. Mitt på denna slinga utgår snett nedåt h. ett streck, som möjligen är hugget. Så har Celsius uppfattat det; han har antecknat: »synes ha där velat hugga r men sedan betänkt sig.»

U 309 bör ses i närmaste sammanhang med inskriften på den närbelägna ristningen U 310. De äro utförda samtidigt, av samme ristare, till minne av samma personer, Ingvar och hans son Ragnvald. U 309 har ristats på uppdrag av Ingvars söner, Sigvid, Ingvar och Jarlabanke, U 310 på uppdrag av hans hustru Estrid. Vi lära alltså i dessa inskrifter vid Harg känna en familj av följande personer:

Ingvar g. m. Estrid

Ragnvald Sigvid Ingvar Jarlabanke

Egendomligt är, att en av sönerna har samma namn som fadern. Sådant förekommer (t. ex. U 135) men är av naturliga skäl ej särdeles vanligt; det har varit rätt opraktiskt, att två personer i samma familj burö samma namn. Märkligt är i synnerhet namnet Jarlabanke. Det är f. ö. endast känt som namn på ytterligare en man, den kände storbonden Jarlabanke i Täby. Dennes föräldrar hette Ingefast och Jorun (U 143). Namnets egenart och sällsynthet talar onekligen för ett släktsamband mellan Harg-släkten och Täby-släkten. Snarast bör man söka detta på kvinnostriden. Jarlabankes i Täby farmor hette Estrid. Mycket sannolikt torde vara, att hon — såsom Sune Lindqvist har förmodat — är identisk med den Estrid, som låtit rista U 310, modern till Jarlabanke i Harg. Denna Estrid har då först varit gift med Östen i Broby och med honom haft flera söner, bl. a. Ingefast. Efter Östens död ingick hon nytt giftermål med Ingvar i Harg. Hon överlevde även denne man och återvände efter hans död till Täby. Där deltog hon i utförandet av minnesvårdar över sin son i första giftet Ingefast och sin son i andra giftet Ingvar (U 101, 143). Förmodligen har någon i Estrids släkt, snarast hennes far, först burit namnet Jarlabanke. D. v. s. han har ursprungligen hetat Banke men av någon anledning fått förleden Jarla- tillagd. Efter honom har å ena sidan Estrids son, Jarlabanke i Harg, blivit uppkallad, å andra sidan hennes sonson, Jarlabanke i Täby. Se vidare ovan s. 209 f.

Om detta är riktigt, bör minst ett par tiotal år ligga mellan U 135 och 136 å ena sidan och U 309 och 310 å den andra. Estrid ha hunnit få tre söner i sitt andra gifte, och dessa böra väl antagas ha uppnått mogen ålder. Ytterligare någon tid har sedan förflutit mellan Harg-ristningarna och de nya Täby-ristningar, som Estrid har låtit föranstalta, U 101 och 143.

Om namnet *Sigviðr* se Sö 276, om *Ragnvaldr* U 112.

310. Harg, Skånela sn.

Pl. 6, 7.

Litteratur: B 559, L 437, D 2: 127. J. Bureus, F a 6 s. 55 (Bureus), 212 (Rhezeliu), F a 5 n:r 339, F a 1 s. 76, F a 10: 2 n:r 22; J. H. Rhezelius, F 1 2 n:r 48; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 182; O. Celsius, SR 1, s. 387; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 234; UFT h. 6 (1877), s. 23; O. von Friesen, Upplands runstenar (1913), s. 53; E. Brate, Anteckningar (ATA); S. Lindqvist, Jarlabankesläktens minnesmärken (i: Nordiska arkeologmötet i Stockholm 1922), s. 124.

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (F a 10: 2), kopparstick (F f 6 n:r 139); Rhezelius, teckning (F 1 2); P. Helgonius o. J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 559); Dybeck a. a.; Brate foto 1908 (ATA).

Ristning å en berghäll i Hargs forna kvarndamm 3 m. SV om U 309 och 2,5 m. NNV om U 311. Hällen sluttar åt V. Ristningens höjd 1,10 m., bredd 0,88 m. Ristningens nedre del, med ormhuvudet och slingknuten, befinner sig överst på hällen. Ristningen är tydlig och väl bevarad.

Inskrift:

× **estriþ** × **lit** × **bro** × **kiara** × **eftir** × **ikuar** × **bonta** × **sin** × **auk** × **at** × **raknualt** × **sun** × **hans** ×
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Æstrið let bro gæra æftir Ingvar, bonda sinn, ok at Ragnvald, sun hans.

»Estrid lät göra bron efter Ingvar, sin man, och efter Ragnvald, hans son.»

Till läsningen: Tydligt stungna äro 1 och 18 **e**, med korta tvärstreck tvärs över hst. Mellan 14 **i** och 15 **a** är en flagring, som har skadat nedre delen av **a** och v. bst. Icke stungna äro 13, 24 och 43 **k**. Efter 40 **t** finnes en fördjupning på sk:s plats, ej huggen.

Bureus: 1 **i**, 18 **a**, 23—27 **inkuar** (F a 6 och F a 10: 2). Rhezelius: 1 **a**, 18 **i**, 23—27 **ikuar** (F a 6 och F 1 2); i F a 6 har ordet **iftir** blivit överhoppat. — Hadorph och Helgonius: 1 **e**